

Eğitim Yazıları

Selva Yordancıoğlu ve Davranış Bilimci ve Psikologlar
Eğilimler

Saf Faburda Silinim ve Etiler ve Davranış Bilimci
Ahmet Mercan

Silme ve Tiltlerin ve Aile
Doç. Dr. Mustafa Arıyılmaz

Ailenin Kurulmasında ve Silme ve Tiltlerin ve Davranış Bilimci ve Psikologlar
Dr. Cengiz Ceylan

İş Ahlakı Kavramı, Kaynakları ve İş Ahlakının İşletmelerde ve Kurumlarda ve Davranış Bilimci ve Psikologlar
Doç. Dr. Süleyman Özdemir

EKONOMİ VE AİLE

15

Aile İktisatları ve Yönetimi Birlikinde Gıda Etiket Değerlendirmesi
Prof. Dr. Nihal Erdoğan

Geleneksel İş Dünyası ve İş Ahlakı
Cihat Özdemir

Güçlü Kuşak Raporları
Ahmet Mercan - Rabiya Aydın

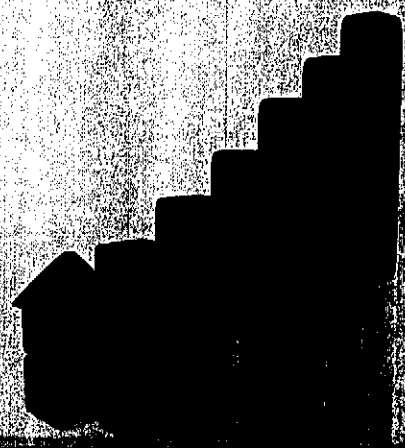
Geleneksel Modern Osmanlı Ailesi ve Ekonomi Üzerine Bir Değerlendirme
Dr. Ömer Karaoğlu

Araf'ın Krizleri Kadının Ekonomik Özgürlüğü
Rabiya Aydın

İslam Fıkhiğinde İsraf ve Zekat
Dr. Şerafeddin Kalay

Hisbe Teşkilatından Odalara
Erhan Erken

Üçgen Yazılar / Anne Ben Hangi Okula Gideceğim?
Pınar Koç Yıldırım

**İNSAN VAKFI İNSAN EĞİTİMİ KÜLTÜR
VE YARDIMLAŞMA VAKFI**

Dört Aylık Eğitim Araştırmaları Dergisi
(Eylül - Ekim - Kasım - Aralık 2008)
Yıl: 9 Sayı: 15

Sahibi

İnsan Eğitimi Kültür ve Yardımlaşma Vakfı Adına
Osman Yazıcı

Genel Yayın Yönetmeni

Ahmet Mercan

Sorumlu Müdür

Dr. M. Şerafeddin Kalay

Editör

Rabiya Aydın

Yayın Kurulu

Osman Yazıcı - Dr. Şerafeddin Kalay - Ahmet Mercan
Kemal Kaya - Rabiya Aydın
A.Kadir Adıyaman - Sabahattin Nayir

Grafik

Hümeyra Mercan

Baskı Cilt

Erkam Matbaası

Adres

Akdeniz Cd. Albay Cemil Sakarya Sk. No: 14
Fatih / İSTANBUL
Tel: (0212 534 41 61 (pbx) Fax: (0212) 631 76 31
www.insanvakfi.org.tr
insanvakfi@insanvakfi.org.tr
egitimyazilari@insanvakfi.org.tr
egitimyazilari@gmail.com

İçindekiler

Sunuş / 5

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Birimi Olarak Aile / 7
Sadık Güneş

Saf Sabundan Silikona "Güzellik" Yolculuğu / 13
Ahmet Mercan

Sınırsız Tüketim ve Aile / 19
A. Kadir Adıyaman

Ailenin Kurulmasında ve Sürdürülmesinde Ekonomik Etkiler ve Sonuçları / 29
Dr. Cengiz Ceylan

İş Ahlakı Kavramı, Kaynakları ve İş Yaşamında İş Ahlakına Aykırı Tutum ve Davranışlar / 39
Doç. Dr. Süleyman Özdemir

Aile İşletmeleri ve Yönetimi Hakkında Genel Bir Değerlendirme / 57
Prof. Dr. Nihat Erdoğan

Gelişen İş Dünyası ve İş Ahlakı / 69
Cihat Özsöz

Gönül Kuşağı Röportaj / 75
Ahmet Mercan - Rabiya Aydın

Geleneksel Moderne Osmanlı Ailesi ve Ekonomi Üzerine Bir Değerlendirme / 85
Dr. Ömer Karaoğlu

Araf'ın Krizleri Kadını Ekonomik Özgürlüğü / 101
Rabiya Aydın

İslam Fıkıhında İsrâf ve Zekat / 115
Dr. Şerafeddin Kalay

Hisbe Teşkilatından Odalara / 133
Erhan Erken

Kitap Tanıtımı / 155

Üçgen Yazılar / Anne Ben Hangi Okula Gideceğim? / 157
Pınar Koç Yıldırım

AİLENİN KURULMASINDA VE SÜRDÜRÜLMESİNDE EKONOMİK ETKİLER VE SONUÇLARI

Dr. Cengiz Ceylan

*İktisadi kaynakları
üretime hasrederek,
elde ettikleri gelirle
hayatlarını sürdürecekt
birimleri üç grup
altında toplamak
mümkündür. İktisadi
birimler olarak
tanımlanan bu
gruplardan ilki aile
veya bireyler, ikincisi
işletmeler, üçüncüsü
ise devlettir. Demek
ki, seçilen iktisadi
sistem ne olursa olsun
bireyler üzerinden
hareket edilmektedir.*

Giriş

İktisadi Sistemlerin temel amacı, iktisadi kıtlık sorununu çözmek ve insanların maddi refahını artırmaktır. Ekonomik anlamda ister beşeri sistemler olsun, isterse ilahi sistem, insanlığın maddi refahını artırma amacı güderken; bunu kaynakların israfına neden olmadan gerçekleştirmeyi hedeflemektedirler. İktisadi kaynakları üretime hasrederek, elde ettikleri gelirle hayatlarını sürdürecekt birimleri üç grup altında toplamak mümkündür. İktisadi birimler olarak tanımlanan bu gruplardan ilki aile veya bireyler, ikincisi işletmeler, üçüncüsü ise devlettir. Demek ki, seçilen iktisadi sistem ne olursa olsun bireyler üzerinden hareket edilmektedir.

Şu halde bireylerin oluşturduğu organizasyonların en küçükten en büyüğe; aile, işletmeler ve devlet olduğunu söylemek hatalı bir sınıflandırma olmayacaktır. Zira faaliyet biçimleri ve amaçları arasında farklılıklar olsa bile bu organizasyonlar siyasi, iktisadi, hukuki ve sosyal hayatı düzenleyen kurumlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine bu kurumların temelinde bireyler yer alırken; kendisine ve çevresine yararlı bireyler olarak toplum hayatına kazandırılmasında "aile kurumunun" ne denli önemli olduğu anlaşılmaktadır.

İnsan neslinin sürdürülmesi, insan hayatının temel gayesine erişilmesinde evlenmek ve aile oluşturmak esastır. İnsan neslinin sürdürülmesinin temel amaç olduğu görüşünü saçma(!) bulan modern yaşam biçiminin dayatmacı görüşü, dünyanın her yerinde insanları maddi refah peşine koşmaya yöneltirken; yeryüzü kaynaklarının fevkalade israfına, gelir dağılımında adaletsizliğe ve bunun sonucu olarak kan ve gözyaşının durmadığı bir dünya ortaya çıkarmıştır.

Daha ötesi, insan-tabiât denge-sini bozmuş, tüketim çılgınlı-ğının bir sonucu olarak; açlık ve sefalete giden yolun ayırım noktasına gelinmesine neden olmuştur.

Böyle karmaşık bir dünya-da bireylerarası, birey (veya toplum)-eşya arası ve dolayı-sıyla insan-yaratan arası iliş-kilerin amaca uygun gelişmesi için bireylerin yetiştirilmesi en önemli temel mesele olarak karşımıza çıkmaktadır. Birey-lerin yetişmesi ise aile kurumu-nun sağlıklı bir yapı arz etme-siyle paralellik göstermektedir. Bugün, içinde bulunduğumuz Kapitalist dünyanın uygulamaları sonucu oluşan "daha fazla tüketme" arzusu, evliliklerde de maddi imkânların ön koşul olarak ele alınmasına neden olmaktadır. Toplumun en küçük birimi olan aileye kadar yansıyan bu yaşam biçimi, insanları mutlu etmek bir yana, mutsuzluğa iten en önemli etken ol-maya devam etmektedir.

1.Ekonomik Sistemlerin Sistem Sorunu

"Ne kadar çok şeyimiz var ve ne kadar açız!.."

"İnsan: Tükettikçe acıkan!.."

A. Mercan

Dünyada kaynakların kıt, in-san ihtiyaçlarının ise sınırsız olduğunu savunan kapitalist ekonomi görüşü, insanların bencil (rasyonel) olduğu var-sayımından hareket ederek;

bireylerin tek tek faydalarını maksimize etmeleri halinde, toplum faydasının da mak-simum olacağını iddia eder. Böylece refahını maksimize etmiş bir toplum ortaya çıkar. Bu düşünce hür teşebbüs, öz-gür mülkiyet koşuluna dayan-dırılır. Buna karşılık, bireylerin serbest hareketlerinin toplum menfaatini gerçekleştirmede yeterli olamayacağını, onların şahsi menfaat peşinde koşma-ları, toplumda ekonomik ku-tuplaşma meydana getirerek; refahın yayılmasını engelleye-ceğini savunan sosyalist iktisa-di düşünce ise mülkiyet hakkı-nın kamuda olmasını savunur ve bireye teşebbüs hürriyeti tanımaz.

Kapitalizmin rekabetçi yapı-sı, aynı zamanda kaynakların etkin kullanımını sağlayarak; israfın ortadan kalkması so-nucunu doğurur. Böylece kıt kaynak sorunu da ortadan kalkmış olur. Sosyalist görüş ise kapitalizmin bu kurgusunu gerçekleşmesinin mümkün ol-mayacağı tezini savunur. Ona göre, bireylerin serbest bira-kılması kaos ortamı yaratarak; güçlülerin egemen olduğu bir toplum meydana getirir. Bu sebeple kamu erki (otoritesi), müdahaleci bir konumda olma-lı, kaynak dağılımını organize ederek; adil bir gelir dağılımı gerçekleştirmelidir. Aksi hal-de kaynak dağılımında etkinlik sağlanması bir yana, kaynaklar belirli ellerde temerküz ede-cektir.

Bugün, içinde bulunduğumuz Kapitalist dünyanın uygulamaları sonucu oluşan "daha fazla tüketme" arzusu, evliliklerde de maddi imkânların ön koşul olarak ele alınmasına neden olmaktadır.

Her iki sistemin de çok önemli mahsurlar içerdiği uygulamalardan ortaya çıkmıştır. Kapitalizm, gerçekten gelir dağılımında adaletsizliklere neden olurken; Sosyalizm, Kapitalizm karşısında teknik gelişmelere ayak uyduramayarak; üretkenliğini kaybetmiştir. Kapitalizm rekabet ve sürekli yenilikler oluşturmada, ucuz ve bol üretim gerçekleştirmektedir. Kapitalist dünyanın ucuz ve bol üretiminin getirdiği refah artışı, Sosyalist ekonomideki bireylerin üretim artışı ve teknolojik yenilikler yapma arzusunu yok etmektedir.

Hangi sistem olursa olsun, tek başına maddi ve manevi refah meydana getirmekte yetersiz kalmaktadır. Esasen sadece maddi refahın temini de eksik kalmaktadır. Dünyada birçok ülke maddi refah açısından son derece ileri düzeyde olmasına rağmen, halklarının mutluluğunu temin edememektedirler. Milli gelir düzeyindeki artışların tek başına o toplum için bir refah ölçütü olarak alınmadığını da burada belirtmek gerekir. Gelir artışı önemli bir gösterge olmakla birlikte, üretilen mal ve hizmetlerin niteliklerindeki değişme, çevre kirlenmesi, kişi başına düşen yeşil alan, oto yol, demir yolu, otomobil, beyaz eşya miktarı, sağlık ve eğitim harcamaları gibi bir dizi refah ölçütlerinin de değerlendirilmesi gerekmektedir. Sayılan bu faktörlerle birlikte ele alındığında refah düzeyinin daha

anamlı bir ölçümü yapılmış olacaktır. Buna rağmen eğer gelirin adil dağılımı gerçekleştirilememişse, o toplumda anlamlı bir refah sağlanamamış demektir.

Sayılan ekonomik refah ölçütleri, yine de toplumların mutluluğunu yansıtmakta yetersiz kalmaktadır. Belirli aralıklarla ülkelerin mutluluk düzeylerinin belirlenmesinde kullanılan "mutluluk endeksleri"ne bakıldığında; gelir düzeyi ile mutluluk arasında ters bir orantının ortaya çıktığı görülmektedir. Örneğin daha ziyade sosyalist yönetimlerin iş başında olduğu ve gelişmiş Batılı ülkelerle karşılaştırıldığında; ekonomik anlamda gelişmemiş veya az gelişmiş olarak bilinen Güney Amerika ülkelerinde mutluluk endeksinin yüksek çıktığı gerçeği ile karşılaşmaktadır. Dünyanın en mutlu ülkeleri sıralamasında ilk on ülke, ağırlıklı olarak Güney Amerika ülkeleridir. Diğer gelişmiş Batı ülkeleri, tüm ülkeler içinde oldukça arka sıralarda yer almaktadır. Yıllar itibarıyla bir karşılaştırma yapıldığında, gelir düzeyi arttıkça mutluluk sıralamasında gerilere düşen ülkelere şahit olunmaktadır. Şu halde ülke halklarının mutluluğu, sadece maddi imkânlarının artmasıyla değil, manevi olarak tatminlerinin de sağlanmasıyla oluşabilmektedir.

Sürekli tüketimi körüklemek suretiyle, tüketim ekonomisi sayesinde ayakta durma be-

Kapitalizm, gerçekten gelir dağılımında adaletsizliklere neden olurken; Sosyalizm, Kapitalizm karşısında teknik gelişmelere ayak uyduramayarak; üretkenliğini kaybetmiştir.

cerisi gösteren Kapitalizm, üretimini devam ettirebilmek için diğer ülke kaynaklarına sarmakta, o ülke halklarını sefalet içinde bırakmaktadır. Küreselleşmenin baş aktörleri olan uluslar arası şirketler ise bu sefalette başrol oynamaya devam etmektedirler. Kapitalizm, iddia ettiği gibi refahı artırıp kaynakların etkin kullanımını temin etmek yerine, toplumları mutsuz etmeyi ve kurduğu sömürü mekanizmasıyla geri kalmış olarak adlandırdığı ülkeleri sömürmeyi ve dünyadaki kaynakları israf ederek tüketmeyi sürdürmektedir. Üstelik tüm bunu, dünyayı çevresel felaketlere sürükleyerek yapmaktadır.

Dünyada birçok ülke maddi refah açısından son derece ileri düzeyde olmasına rağmen, halklarının mutluluğunu temin edememektedirler.

Bugünlerde kapitalizm ve küreselleşmenin başarısız sınavlar verdiği göstergesi olan "Dünya Ekonomik Krizinin", Liberal Kapitalizmin kalesi olan ABD'de ortaya çıkması ve batması imkânsız gibi görünen dünyanın en büyük finans kurumlarının iflası ile bu husus en açık biçimiyle gözler önüne serilmiş olmaktadır. 56 Trilyon Dolar olan dünya toplam üretiminin %25'inin (14 Trilyon Dolar), nüfusu 300 milyon olan ABD tarafından üretilip, yine toplam tüketimin yaklaşık %27'sinin bu ülke tarafından gerçekleştirilmesi, dikkatleri çılgın tüketim ekonomisi olan Kapitalizm üzerinde toplamaktadır.

Eğer asıl olan insanların mutluluğu ise, bunun sadece üretim

ve dolayısıyla tüketim artışlarıyla gerçekleştirilemeyeceği en açık biçimiyle anlaşılması gerekmektedir. Bu bakış açısıyla yapılmak istenen, sadece kapitalizmin eleştirisi değildir. Sosyalizmin Kapitalizmle kıyaslandığında daha adil bir gelir dağılımı oluşturması, bu sistemin insanların mutluluğu için ideal bir sistem olduğunu göstermemektedir. Zira Sosyalizm, toplum mühendisliği dayatmacılığı ile hür iradelere fazlasıyla müdahildir ve Kapitalizmin nihai hedefine kamu gücüyle varmaya çalışmaktadır. Bu sebeple de dünyada makes bulamamıştır.

2.İsraf Ekonomisinin Aile Yaşantısına Etkileri

Sürekli tüketime dayanan bir ekonomik sistemin, kaynakların etkin kullanımını sağlaması mümkün değildir. Böyle bir yapı, tüm ekonomik birimlerin zaten insan tabiatında var olan tüketim arzusunu kamçılarıken, üretimi aynı boyutta etkileyememektedir. Bu sebeple kitlesel üretim güçlü firmalar oluşturmakta, sermayenin belirli ellerde temerküzü sonucunu doğurmaktadır. Tüketim ekonomisinin arkasına takılan toplumlarda üretim-tüketim dengesi sağlanamamakta, tasarruf alışkanlığı azalmaktadır. Böylece bireyler, firmalar ve devletlerin güçlü ülkelere (uluslar arası şirketlere) borç bağımlılığı da artmaktadır.

İnsan refleksi doyumсузluđa temayül gösterir. Eğer bu doyumсузluk kontrol altına alınmaz ve tasarruf alışkanlığı oluşturulamazsa, ekonomik bağımsızlığın kaybedilmesi de mukadder olacaktır. Günümüz dünyasında gelişmiş ülkeler tarafından (Dünya Bankası, IMF gibi uluslar arası kuruluşlar), geri kalmış ve gelişmekte olan ülkeler olarak sınıflandırılan tüm ülkelerde mevcut durum böyledir. Gerçi gelişmiş ülkelerin borçları, bahsi geçen ülkelerden daha fazladır ancak bu ülkeler, dünya ekonomisini kontrolleri altında tuttuklarından, diğer ülke kaynaklarıyla borçluluklarını kolayca sürdürebilmektedirler.

Üretmeden tüketmemek, tasarruflu yaşamak ve dünyayı tahrip etmeden nimetleri adil paylaşmak esasına dayanan bir ekonomik sistemin varlığı, çürümeye yüz tutmuş mevcut ekonomik sistemler karşısında kaçınılmaz gözükmektedir. Ancak unutulmamalıdır ki, Kapitalist Sistem içerisinde bu erdemlere sahip bireyler dahi tüketim ekonomisi içinde yoğrulmakta ve sistemin bir parçası olmaktan kendisini alıkoyamamaktadırlar. Tüketim ekonomisi biçiminde tezahür eden günümüz Kapitalizmi inanç, gelenek ve aile yapısı üzerinde büyük tahribatlar yapmaktadır.

Teknolojik gelişmelere bağlı olarak; sanayileşme sonucu ortaya çıkan göç, büyük kentler

meydana getirmiş, nüfusun çok önemli bir kısmının bu kentlerde yaşamasına neden olmuştur. Kent yaşam biçiminin bir gereği olarak ortaya çıkan çekirdek aile yapısı, aile fertlerinin birbirinden kopuk yaşamalarına neden olmuş, yabancılaşma ve bencilliğin öne çıktığı bir hayat tarzı meydana getirmiştir. Bu hayat tarzı içerisinde yardımlaşma, geleneklere bağlılık zayıflayarak yok olmuş, ortak değer yargısı ve inançlar törpülenmeye başlamıştır. Aynı aile bireylerinin sıkıntılı zamanlarda birbirlerine yardım etmek yerine, bireysel zenginliklerini artırmaya çalıştıklarına şahit olunmaktadır. Maddi refahın bir sınırının olmaması, bireylerin sürekli olarak daha iyi yaşam koşullarına ulaşma çabalarını artırmalarına neden olmaktadır. Birbirlerine nispet yaparcasına tüketim yapma alışkanlığı, bir süre sonra meşru olmayan kazançları ardı sıra getirmekte, tasarruf ve yatırım yapma alışkanlığını zedelemektedir.

Mal ve hizmet üretimi açısından yaşadığımız dönem, dünyanın bolluk içinde olduğu bir dönemdir ki, dünya bu güne kadar böyle bir bolluk yaşamamıştır. Ancak aynı dönem, birçok ülkenin açlık ve sefalet içerisinde olduğu dönemdir. Bu adaletsizlik, insanları mutlu etmediği gibi, sömürü düzeninin mucitleri sosyal, ekonomik ve siyasal krizlerden kurtulup bir türlü huzura erişememekte-

Kapitalizm, iddia ettiği gibi refahı artırıp kaynakların etkin kullanımını temin etmek yerine, toplumları mutsuz etmeyi ve kurduğu sömürü mekanizmasıyla geri kalmış olarak adlandırdığı ülkeleri sömürmeyi ve dünyadaki kaynakları israf ederek tüketmeyi sürdürmektedir. Üstelik tüm bunu, dünyayı çevresel felaketlere sürükleyerek yapmaktadır.

**56 Trilyon Dolar
olan dünya toplam
üretiminin %25'inin
(14 Trilyon Dolar),
nüfusu 300 milyon
olan ABD tarafından
ürettilip, yine
toplam tüketimin
yaklaşık %27'sinin
bu ülke tarafından
gerçekleştirilmesi,
dikkatleri çılgın
tüketim ekonomisi olan
Kapitalizm üzerinde
toplamaktadır.**

dirlir. Ne yazık ki, gelenek ve inanç temeline dayalı bir hayat sürdürmeye çalışan Doğu dünyası da onları taklit etmekte ve bu gelişmelerden payını almakta gecikmemektedirler.

Çalışmadan kazanmak, üretmeden tüketmek gibi hiçbir insani değerle bağdaşmayan iktisadi anlayışın, toplumların iktisadi ve sosyal bünyelerini bozduğuna şüphe yoktur. Ayrıca bu anlayış, teorik olarak; hiçbir iktisadi sistemin kabul etmeyeceği bir anlayıştır. Ne var ki, özellikle gelişmekte olan ekonomiye sahip toplumlarda bu tip insanların sayısı her geçen gün artmaya devam etmektedir. Bahsi geçen anlayışın toplumda suç oranlarının artmasına, ailelerin dağılmasına, sokak çocuklarının sayısının artmasına, yaşlıların bakımsız kalmasına, sevgi ve saygı gibi insani değerlerin yok olmasına neden olduğu göz ardı edilemez bir gerçektir.

Bir toplum içerisindeki bireylerin sahip olduğu imkân ve becerilerin birbirinden farklı olması bir adaletsizlik değil, aksine adaletin tesisi için şarttır. Zira bireylerin bilgi, beceri, imkân ve güçlerinin farklılığı, onları birbirlerine muhtaç hale getirerek; sosyal ve ekonomik ilişkilerin ortaya çıkmasına neden olmakta, merhamet, acıma ve yardım gibi erdemlerin pratikte işlemesine de imkân sağlamaktadır. Ayrıca her insanın farklı bilgi, beceri ve imkânları, birbirlerini tamamlayan özel-

likler olduğundan ilişkilerin kurulmasına ve geliştirilmesine neden olmaktadır. Şayet tüm insanlar aynı bilgi, beceri, güç ve imkân içinde olsalardı, aralarında herhangi bir ekonomik ve sosyal ilişkiye gerek kalmayacaktı. Çünkü birbirlerine muhtaç olmayacaklardı. Demek ki, yaradılış ve bir dünya kurgusu olarak insanların sadece bencil ve şahsi menfaatlerini düşünen bireyler olduğu kabulünden yola çıkan (rasyonelci) Kapitalizm, yanılmaktadır ve bu sebeple de insanları mutlu edememektedir.

Yaşadığımız ekonomik sistemlerin insana bakışı ve uygulamadaki başarı(sızlığı)sı, yukarıda ana hatlarıyla belirtildikten sonra, evlilik kurumu öncesi ve sonrasındaki ekonomik hayatımıza etkileri üzerinde durulmalıdır.

Çeşitli zeminlerde yapılan tartışmalarda, ekonominin ayakta kalması için üretim yapılması gerektiği, bunun için mutlaka tüketmek gerektiğine vurgu yapılmaktadır. İlk bakışta mantıklı gibi görünen bu görüşün, hiçbir bilgiye dayanmayan, teorik ve akılcı bir bilgi ve anlayıştan yoksun olduğunu belirtmek gerekir. Üstelik dünyada kaynakların kıt, insan ihtiyaçlarının ise sınırsız olduğu varsayımından hareket eden bir anlayışı benimseyenlerin bu düşünceleri ileri sürülmeleri ise daha vahimdir. Eğer kaynaklar kıt ise, bu kaynakların rast gele tüketilmemesi, ihtiyaçla-

rın önem sırasına göre karşılanması esasına dayandırılması gerekir. Böyle bir sıralama olmaması durumunda bir kısım insanlar bolluk ve lüks içinde yaşarken, diğerlerinin yoksulluk içinde olmaları kesindir. Üzülerek ifade etmek gerekir ki, yaygın bir görüş haline gelen bu anlayış, bizim toplumumuzda da benimsenmiştir. Her ne kadar aksi iddia edilse de uygulamada bu anlayışa uygun davranılmaktadır.

Toplumun temel taşı ve belirleyicisi olan aile kurumunun oluşturulmasında; çocuklarına yuva kurma niyetinde olan aileler, adayların maddi imkânlarını öne çıkarmakta, onların dürüst, çalışkan ve erdemliklerini tamamlayıcı koşullar olarak görmektedirler. Geliri yüksek bir işe sahip olmak, iyi bir ev, binek ve iyi bir yaşam standardı, aileler için olmazsa olmaz koşuluna dönüşmektedir. Hâlbuki asıl olan daha ziyade evin geçimini temin edecek olan erkeğin çalışkanlığı, erdemliliği, temel koşul olmalıdır. Bu koşulları sağlamayan bireylerin gelecekte aile kurumunu devam ettiremeyeceği, yaşanan gerçeklerden ortaya çıkmaktadır. Ne yazık ki, evlilik öncesi ailelerin dayatmasıyla yapılan büyük düğün harcamaları, konut için yapılan tefrişat harcamaları ve sahip olunan iyi bir otomobil, mutlu yaşamın vazgeçilmez gerekçeleri olmuştur. Geriye kalan dönemde gerekli olan sevgi

saygı ve ilgi göz ardı edilmeye başlanmıştır.

Evliliklerde masraflara katlanacak olan erkeğin israf niteliğindeki harcamaları, onların hem kendi ailelerine ekonomik sorunlar yaşatmakta hem de bu harcamaları uzun süre telafi edememeleri dolayısıyla eşleriyle olan ilişkilerini önemli ölçüde zedelemektedir. Bunun ekonomiye katkısının olduğunu ifade eden israfçı anlayışa katkısından başka bir işe yaradığını söylemek imkânsızdır. İstatistikler, yaşam tarzının bu şekle büründüğü günümüz gelenekçi toplumlarında bile boşanma oranlarının, sosyal hizmetlere verilen çocuk ve yaşlı oranlarının fevkalade arttığını göstermektedir. Aile kurumunun dağılması ise gayri meşru yaşam tarzının yaygınlaşmasına zemin hazırladığı konusunda şüpheye yer yoktur. İletişim ve ulaşımın yaygınlaşması, medya kanallarında çıkan paparazzi programlarında dedikodu ve aile kavgalarının tüm çıplaklığı ile gözler önüne serilmesi de bu gelişmeleri hızlandıran ve meşrulaştıran etkenlerdir.

Satın alma gücü olmasa dahi, insanların ve çocukların lüks harcamalara temayülleri, aile reisleriyle aile bireylerini karşı karşıya getirmekte ve beklide gayri meşru yollardan kazanç temin etme eğilimlerini artırmaktadır. En basit ifadeyle; ailelerin çevrelerinden ve/veya kredi finans kurumlarından, ödeyemeyecekleri meblağ-

**Üretmeden
tüketmemek,
tasarruflu yaşamak
ve dünyayı tahrip
etmeden nimetleri
adil paylaşmak
esasına dayanan bir
ekonomik sistemin
varlığı, çürümeye
yüz tutmuş mevcut
ekonomik sistemler
karşısında kaçınılmaz
gözükmektedir.**

Kent yaşam biçiminin bir gereği olarak ortaya çıkan çekirdek aile yapısı, aile fertlerinin birbirinden kopuk yaşamalarına neden olmuş, yabancılaşma ve bencilliğin öne çıktığı bir hayat tarzı meydana getirmiştir. Bu hayat tarzı içerisinde yardımlaşma, geleneklere bağlılık zayıflayarak yok olmuş, ortak değer yargısı ve inançlar törpülenmeye başlamıştır.

larda borçlanmalarına neden olmaktadır. Arkasından ruhi bunalımlar, aile içi şiddet, hırsızlık, gasp, soygun ve nihayet ailelerin dağılması sonuçlarıyla karşılaşmaktadır. Ailelerin dağılması, medyanın bu olumsuz katkısıyla da her geçen gün artmaktadır. Başlangıç itibarıyla sakıncalarla dolu bir evliliğin, mevcut ekonomik sistem içinde sağlıklı yürümeyeceğini bilmek için kâhin olmaya gerek yoktur. Evlilik süresince çevrenin de etkisiyle, eş ve çocukların gereksiz tüketim arzularını karşılayamayan erkek (veya kadın), aile bireyleriyle tartışmaya başlayacak, ilişkiler bozulacak ve belki de meşru olmayan kazanç yollarına tevessül edecektir.

Demek ki, daha başlangıçta evliliğin, anne ve babaların desteğiyle makul koşullarda oluşturulması, eş seçimlerinde dengenin gözetilmesi gerekir. Evliliğin sağlıklı bir biçimde sürdürülmesi, aile bireylerinin sağlıklı davranışlarına bağlıdır. Bireylerin gelirleri, imkânları ve sosyal yapılarıyla dengeli yaşam taleplerinde bulunmaları şarttır. Eğer yorgan ayaklara göre uydurulamıyorsa, ayakların yorgana göre uzatılması gerekir. Bu atasözünün üretim-tüketim dengesini yansıtan en güzel sözlerden biri olduğunu hatırlamak gerekir.

İnsanların daima genç ve sağlıklı kalmayacakları gerçeğinden hareketle; israfsız bir tüketim ve gelecek için tasar-

ruf yanında, düşkün ve yoksulların korunması, toplumu ayakta tutacak temel iktisadi ve sosyal bir kuraldır. Bireyden başlayan bu uygulamanın aile ve tüm topluma yayılacağından şüphe yoktur. İnsanlar, gelecekte kendisini bekleyen sürprizlerden habersizdir. İyi ve kötü günlerde aile bireylerinin birbirleriyle ilişkilerinin kayıtsız ve şartsız samimi bir biçimde sürdürülmesi, ailenin ve dolayısıyla toplumun sağlığı açısından vazgeçilmez önem sahiptir. Ailenin çözülmesi, toplumun çözülmesine neden olur. Bugün yaşları 30-40 arasında olan bireyler, ülkemizin geçirdiği ekonomik ve sosyal değişime şahit olmuştur. Ekonomik anlamda çok önemli aşamalar kat edilmiş, refah düzeyimiz artmış olmasına rağmen, aileler içerisinde önemli sorunlar yaşanmaktadır. Bu gidişin durdurulup değiştirilmemesi durumunda; zengin ve huzursuz Batı toplumlarının geldiği noktaya, onlardan daha hızlı geleceğimiz konusunda endişelerimiz artmaktadır. Uyuşturucu ve fuhuşun yaygınlaştığı ve meşrulaştığı bu toplumlar, kendilerini değiştirmek hususunda önemli gayretler içine girmeye başlamışlardır. Bu halde bulunan Batı toplumlarının kendileriyle ilgili değerlendirmeleri de bu yöndedir.

Daha iyi bir yaşam için, daha çok çalışmak gerekti. Bu sebeple çocuklarımızı çok küçük

yaşlarda hiçbir deneyimi olmayan bakıcılara teslim ederek; eşlerle beraber iş hayatına atıldık. Çoğu kere de kazanımımızdan daha fazla harcama yaparak; çocukların bakımı ve evdeki günlük işleri yaptırmak zorunda kaldık. Çocuklar büyüdüğünde onları kolejlerde eğitmek ve gelişmiş dünyanın nimetlerinden yararlandırmak için müstakil bir odada bilgisayarla baş başa bırakarak; aileden kopardık ve yalnızlaştırdık.

İnternet, telefon ve bir dizi diğer ek faturaları ödeyebilmek için daha fazla çalışıyor, ailemize ve çocuklarımıza vakit ayırmak yerine onları bakıcılara, öğretmenlere veya sokağa bırakarak, sorumluluğu bir nevi üzerimizden atmış oluyoruz. Üstelik bunları maddi refahımızı artırmak amacıyla yapmış oluyoruz.

Market alış-verişlerimizde zorunlu olmayan ancak modern dünyanın dayattığı onlarca çeşit temizlik ürünü, çikolata, kişisel bakım ürünleri ve ambalajlı, albenisi olan hazır ürünlere ağırlık veriyoruz. Yine bunlar için daha fazla çalışmak zorunda kalıyoruz. Bu yüzden de eş ve çocuklarımızla ilgilenecek vaktimiz kalmıyor. Her yıl tatile gitmeyi zorunluluk olarak görüyoruz. Bunun için yıl içinde çok çalışmak zorunda kalıyoruz. Böyle bir hayat tarzının bize mutluluk vermeyeceğini anlamak için gerçekten kâhin olmak gerekmez. Öyle ki, bu

hayatın tam ortasında bulunuyoruz.

Sonuç

Liberal Kapitalizm'in getirdiği tüketim çılgınlığı, bireylerden başlamak üzere; tüm toplumu tasarrufları uzaklaştırarak, sürekli tüketime yönlendirmektedir. Özellikle kendi tarihi gerçeklerinden neşet etmeyen bu sistemin takipçileri açısından durum genellikle böyle sonuçlar vermektedir. Batı dünyasının bir icadı olan ve diğer ülkelere dayatılan kapitalist ekonomi algısı, adı geçen ülkeler lehine sonuçlar yaratarak, zenginliğin bu ülkelere geçmesine neden olmaktadır. Diğerleri ise ekonomik sistemle birlikte, bu sistemin işleyişini temin etmek zorunda kalarak; Batılı değer yargılarını ve yaşam biçimlerini de almaktadırlar.

Kapitalizmi üreten ülkeler üretim teknolojisini elinde bulundurduklarından, diğer ülkelerin beşeri ve doğal kaynaklarını kolayca kullanma imkânına sahip olmaktadır. Buna karşılık zaten nüfusu kalabalık olan o ülkelerin sürekli olarak tüketmeleri, finansal kaynak bulamadıklarında ise dış borçlanma yoluyla bu sorunu geçici olarak aşmaları, gelişmiş ülkelerin zenginliğine zenginlik katmaktadır. Dünyanın dengesini bozan, kaynakların ve gelirin adaletsizce dağılımına neden olan bu iktisadi düzenin

Şayet tüm insanlar aynı bilgi, beceri, güç ve imkân içinde olsalardı, aralarında herhangi bir ekonomik ve sosyal ilişkiye gerek kalmayacaktı. Çünkü birbirlerine muhtaç olmayacaklardı. Demek ki, yaradılış ve bir dünya kurgusu olarak insanların sadece bencil ve şahsi menfaatlerini düşünen bireyler olduğu kabulünden yola çıkan (rasyonelci) Kapitalizm, yanılmaktadır ve bu sebeple de insanları mutlu edememektedir.

Aile kurumunun dağılması ise gayri meşru yaşam tarzının yaygınlaşmasına zemin hazırladığı konusunda şüpheye yer yoktur. İletişim ve ulaşımın yaygınlaşması, medya kanallarında çıkan paparazzi programlarında dedikodu ve aile kavgalarının tüm çıplaklığı ile gözler önüne serilmesi de bu gelişmeleri hızlandıran ve meşrulaştıran etkenlerdir.

yerleşmesinde en büyük etken, insan hırsıdır. Zaten Kapitalizm de bu hırsı sinsice kullanmayı başarmıştır.

Bizim gibi ülkelerin bu sistemin bozucu etkilerinden kaçınmalarının tek yolu, öncelikle bireylerin Sistemi kavramaları ve tuzağına düşmekten kaçınmalarıdır. Böyle yetişmiş bireyler ise sağlıklı ailelerin yetiştirdiği bireylerdir. Şayet kişiler ailelerinde bu davranışları görmemişlerse, onları taklit etmekten başka bir yol tutmayacaklardır. O halde evlilik öncesi ve sonrasında ailelerin toplumun temel taşları olan aile müessesesini kurarken, israftan kaçınmaları, güçlerinin yetmediğini elde etme hırsına bulaşmamaları, imkânlarını ziyan etmemeleri ve cimriliğe kaçmayan bir tasarruf anlayışı benimsemeleri gerekmektedir. Aile bireyleri sorumluluklarının bilincinde olarak hareket etmeli, birbirlerinin hak ve hukukuna riayet etmelidir.

Eşlerin ve çocukların başkalarına ve diğer tüketim toplumlarına öykünerek; üretmeden tüketmeyi bir yaşam tarzı haline getirmeleri durumunda, öncelikle eşler ve çocuklar arasında ayrılıklar başlayacaktır. Geçimin zorlaşmasıyla birlikte aile bireyleri arasında sorunlar ortaya çıkacak, bu sorunlar zamanla büyüyerek, ailenin parçalanmasına neden olacaktır. Gerek istatistiklerden ve gerekse gözlemlerimizden anlaşıldığı üzere; ülkemizdeki adli va-

kaların çoğu, aile sorunlarından ortaya çıkmakta ve bu sorunların temelinde ekonomik problemler yatmaktadır. Hâlbuki kanaatkâr olmak, düşkünlere ve ihtiyaç sahiplerine yardım etmek gibi erdemler, "faydacı birey" anlayışının aksine, daha mutlu topluluklar oluşmasının temel unsurlarıdır.

Bir ülkenin iç ve dış borçlanmasının asıl nedeninin bireylerin pervasız harcamaları olduğu unutulmamalıdır. Gerek özel şirketler ve gerekse kamu, ekonomik birimlerin harcamalarını karşılayamadıklarında (üretim yetenekleri yoksa), bütçe ve dış ticaret açıkları vermek zorunda kalmaktadırlar. Bu açıklarını ise iç ve dış borçlanma yoluyla kapatmak zorunda kalmaktadırlar. Yaygın bir anlayış olan devlet borçlarının sadece hükümetlerin harcamak amacıyla alınan borçlar olmadığı (Türkiye için), borçların yarısından fazlasının özel sektör borçları olduğu ve bunun aşırı tüketimin bir sonucu olduğunu belirtmek gerekir. Tüketimde israftan sakınmak, üretmeden tüketmemek, faydalı ve üretken insanlar olmak ve zorunda kalmadıkça yabancı ürünleri kullanmamak, dışarıya bağımlılığı ortadan kaldıracaktır.

